

Tað er nógv av hesum sum liggur í sendingini Kjak. Við hvørt stýrir programmleiðarin so nógv, at bara hann verður í fokus og eksponerar seg sjálván. Tá verða tað meira hansara meiningar, vit fáa, og tær eru ikki altíð so áhuga-verdar. Ikki meira enn tínar og mínar. Og við hvørt sigur programmleiðarin onki, sum nú seinast í kjakinum millum Atla Dam og Bjørn á Heygum. Tann samrøðan var als ikki stýrd, og var bara ein evindalig endurtøka av tveimum einfaldum pástandum, har annar parturin segði: Eg kann gera hatta, og hin segði: Tú kann ikki gera hatta og hatta. Umaftur og umaftur, umaftur og umaftur.

Eitt annað eru teir reellu møguleikarnir hjá hesum almennu fjølmiðlunum. Hvussu eru møguleikarnir millum tað, teir kunna og vilja, og figgjarkarmarnar. Bæði útvarp og sjónvarp hava krøv til serstakliga føroyskt tilfar liggjandi omaná sær frá politiskari síðu. Figgjarglaga arbeiða teir tungt, og seta sær høg mál. Tað er eyðsæð, at tveir og trýggir journalistar illa fáa gjørt fleiri og betri sendingar ár út og ár inn. Tíverri er tað so, at mynduleikarnir telja úrslið eftir nøgdini av sendingum og ikki eftir dygdini. Ivaleyst kundu báðir fjølmiðlar gjørt færri og dygdarbetri føroyskar sendingar, men tað sær ikki so gott út í statistikkini, sum politikararnir skula jatta eftir!

Niðurstøðan er, at næstan ongi høvi er til, har fólk fáa sagt sína hugsan fyri politikarum, ið vilja lurta. Ongin meining verður nakrantíð flutt í einari fjølmiðla-sending við politikarum. Og hvussu skuldi tað gingið til? Politikkurin – meiningarnar – er fastlagdur langt framanundan í hvørjum einasta smámáli og lagaður eftir, hvussu vorðið er við teimum privatu víðurskiftunum hjá nøkrum av politikarunum – einamest av bygd. Alt Føroya land verður tíð-um stýrt eftir roknskaparvátunum hjá onkrum útróðrarbáti í Huldúvík. Ikki minst tí allir samgongupolitikarar eru 17andi maður í samgonguni, og allir flokkar eru bundnir av slíkum túsundbeinum, og havi lýst frammanundan.

Eftir standa vit og tosa út í tóman heim!

Eyðun Andreassen

Sambandsondin – Sambandsmentalitetur

J. P. Heinesen

Hetta verður ein grein, sum undirritaði í grundini hevði skrivað upp í saman henda seinasta mandsaldurin, ikki við somu orðum kanska, men innihaldið viku ikki stórvægis frá, tað hevur snúð seg um sambandsondina og sambandsmentalitetin. Sambandsondin, sambandsmentaliteturin finst í øllum flokkum, meira ella minni. Bert í tí eina eru hesi bæði fyrbrigdi altvaldandi.

Hvat er so sambandsond? Sambandsmentalitetur? Ja, tað er tað, henda greinin skuldi snúð seg um. Latið okkum byrja við sitatunum og hoyra hvat visir menn, okkara vísastu, siga um hetta. Fyrst Jørgen-Frantz Jacobsen, sum í eini kronikk í Politiken skrivaði hesi orðini um sambandsflokkin. Hann var »kulturelt ganske impotent,« skrivaði hann. Um javnaðarflokkin hevði hann hesi orð at siga:

»Med deres store stemmetal og deres politiske tilknytning til regering- en har de en indflydelse som intet andet færøsk parti. De vil kunne fristes til at gøre sambandspartiets fejl om igen. Med statskassens velvillige hjælp vil de kunne vinde tilhængere på det program, at Danmark nok skal sørge for fremskridt på Færøerne. Men forhåbentlig har de af fortiden lært så meget, at de indser, at staten nok kan hjælpe, men at selve fremskridtet kun kan vindes ved en indre regeneration, en kraftanstrengelse fra færingerne side.«

Um sambandsflokkin skrivar hann meira í somu kronikk:

»Det må beklages, at sambandspartiet i sin forskrækkelse over udviklingen blev så reaktionært, at det gik hen og kuede selve fremskridtets ånd. Sambandspartiet forstod ikke, hvad der foregik. De troede, at den nationale bevægelse var fjenden, der ville føre øerne ud i uholdbare tilstande. De fattede ikke, at netop denne bevægelse var den eneste faktor, der havde mulighederne for at formidle og bearbejde udviklingen og modne folket til en ny tid. De troede, at den danske stat kunne gøre fremskridtet for færinger-

-Vit vinna einki við at sambandið sigrar. Meira tað sigrar, meira tapa vit øll somul, eisini sambandsfólk. Vit verða hangandi í sama runudiki og sleppa aldrin burtur úr tí. Tað er sambandsondin, sambandsmentaliteturin, ið er spillan skrivar Jens Pauli Heinesen, rithøvundi í greinini.

ne, og at disse, uden at forstyrres af åndelige komplikationer og uden at betale noget, kunne nyde des frugter. De var ikke klar over, at det fremskridt, som et folk ikke selv deltager i med hele sin sjæl og med alle sine økonomiske ressourcer, slet ikke er et fremskridt, men tværtimod en udvikling, der distancerer og demoraliserer folket.

Tað, sum skal takast fram eftir William Heinesen, er heilt stutt. Hann skrivaði grein um bókina »Færinger – Frænder« og segði um sambandsrørsluna, at hon var »næsten fuldstændig uden moral.« Hann var so fittur kortini, at hann kloyndi hatta orðið »næsten« uppí.

Og hoyrið hvat Halgir Winther Poulsen, advokatur, sigur: »Vit lata danir gera tað skitna arbeiði fyrri okkum.«

Á nýggjársinum helt Ólavur Rasmussen, prestur, frálíka nýggjársrøðu í Jørgen-Frantz' anda, og tók Sverri Egholm, okkara stóri sjónleikari, fult undir við honum. Nøkur brot:

»Vit føroyingar eru so vanir at uppfata okkum sjálvar sum trælir, at vit hava gloymt tær óhugnaligu avleiðingar, ið standast av mistum stoltleika.«

»Sambandsflokkin reypar um samband, hóast vit nú hava samband sum organitíð áður. Men sambandshugsjónin er meira eitt sálárligt fyrbrigdi enn ein politisk áskoðan. Tí er tað so torført hjá øllum flokkum á Tingi at bróta burtur úr nýggjum, tí at nalvstrongurin til Danmarkar er so elligamal, at allir flokkar í dag liggja í danskari kúvu.«

Ja, hvat er sambandsond, sambandsmentalitetur? Hann er m.a. hetta, sum stendur at lesa í einum handriti til Føroya kirkju-søgu eftir P. M. Rasmussen. Talan er um próstaval:

»Jákup Dahl (Viðm. Hetta edliga, arbeiðsama menniskja) var annar teirra valið stóð um til próst eftir Andreas Evensen. Brævið, sum Rytteramtmaður skrivaði til Ostenfeld biskup, tá ið hann ræður honum frá at seta Dahl til próst, sigur ikki

so lítið um, hvussu »tónin« millum partarnar kundi vera, sjálvt um tað er óvíst, hvussu nógvir av viðhaldsmonnum Rytters høvdu viljað tikið undir við honum í hansara útspilling. Rytter skrivar, at Dahl hevði ein part av kirkjufólkinum í móti sær. Hann er ikki nógv evnagóður til at verða próstur. Hann er fanatiskur í at reka danskt mál út úr Føroyum. Hann førir ein danskt figgindaligan politikk. Hann er so uppstútur og framfús, at eingin kann ætla, hvørji brøgd hann kann brúka fyrri at fremja síni mál. Hann er avgjört ikki skikkaður til at vera próstur, harafturat var hann ov ljótur til at presentera ta føroysku kirkjuna. Hann hevði tosað føroyskt við bómni í Realskúlanum, tá hann var lærari har. Hann var klagaður, og skúlastjórnin hevði átalad hetta, men hann aktaði ikki. Hann hevði hildið føroyskar líktalur. Hann hevði í kirkjuni biðið um, at føroyskt mál mátti koma inn í kirkjuna. Kristiligt Ungdomsblad, sum hann stýrði, mest var

skrivað á føroyskum. Hann hevði sagt, at trúboúin var ikki fullfíggað, fyrr enn fólk ið hevði fingið Guds orð á móðurmálinum. Harafturat skulsetti hann Dahl fyrri at vera latán.

Dømini um slíkar sorgar-leikir eru legio. Tá ið Útvarp Føroya skuldi setast á stovn, var sambandið uppi á gosi. Nei, nei, nei, hetta gekk ikki, vit, sum einki duga, sum einki nytta, sum eru so vorðin kjørneyt, hava útvarp! Tað gongur ikki. Ikki talan um. Vit fáa danir til at styrkja sendaran til program 1, so hann hoyrist betur í Føroyum. Tað er betri, at teir taka sær av tí og gera tað skitna arbeiðið, so kunnu vit bara leggja okkum afturá og lurta. Tvær flugur við ein brest, tí vit sleppa eisini frá at gjalda nakað.

Ella tak »Dag og viku«! Harragud, harragud, nú stendur verðin ikki, skulu vit hava Dag og viku, vit, sum einki duga, sum eru so vorðin kjørneyt! Tað verður ein óbótlig vanlukka, um vit missa donsku Dag og viku, gud náði okkum øll.

Vit finga Dag og viku, ið gevur BBC lítið eftir. Sjálvsagt duga vit, bert vit vilja. Men vilja vit?

Hvat er sambandsondin? Sambandsmentaliteturin?

Er tað tað sum »distanserar og demoraliserar fólk-ið?« Er tað tað, sum er »næstan fullkomiliga uttan moral?« Er tað tað, sum ger, at vit vilja hava danir »at gera tað skitna arbeiðið fyrri okkum?« Er tað tað, sum heldur, at vit duga einki, nytta einki, eru nøkur kjørneyt? Er tað, sum presturin segði, »eitt sálárligt fyrbrigdi, nakað sum ger, at vit ongan stoltleika hava og kenna okkum sum trælir?«

Undirritaði hevur eisini roynt seg í hesum væla profetalið og onkustaðni skrivað soleiðis: »Sambandið er eitt sálárligt fyrbrigdi. Tað hevur eina politiska skrá og enná eina grein um mentan. Men hvat kann hon annað brúkast til enn at fjala útyvir, at teirra mið og mál her í samfelagnum er at fáa okkum øll somul « at liva upp á nass. (Hatta var ikki gott fíriskt, men tað rakar beint. Og vónandi meint.) Sektin á, um bróðir tín bløðir fyrri teg, bara tú sleppur